

Minicollege Ethiek

Kants Categorische Imperatief

Fragment uit Immanuel Kant, *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*

Omdat de algemeenheid van de wet, op grond waarvan effecten plaatsvinden, datgene constitueert wat eigenlijk natuur in de meest algemene zin (wat de vorm betreft) genoemd wordt, dat wil zeggen: het bestaan van de dingen voor zover het door algemene wetten bepaald is, zou de algemene imperatief van de plicht ook zo kunnen luiden: *handel zo alsof de maxime van jouw handeling door jouw wil tot ALGEMENE NATUURWET moest worden.*

Nu willen wij enige plichten volgens de gebruikelijke indeling in plichten jegens onszelf en jegens andere mensen en in volmaakte en onvolmaakte plichten opsommen.

Iemand ziet zich door nood gedwongen geld te lenen. Hij weet wel dat hij niet zal kunnen terugbetalen, maar realiseert zich ook dat hem niets geleend zal worden zonder zijn vaste belofte het op een bepaalde tijd terug te betalen. Hij heeft zin zo'n belofte te doen. Maar hij is nog zo gewetensvol zich af te vragen: is het niet ongeoorloofd en strijdig met de plicht zich op een dergelijke manier uit de nood te helpen? Stel dat hij er toch toe besloot, dan zou zijn maxime van de handeling als volgt luiden: wanneer ik meen in geldnood te verkeren, dan zal ik geld lenen en beloven het terug te betalen, hoewel ik weet dat dat nooit zal gebeuren. Dit principe van de eigenliefde of van het eigen nut is wellicht goed te verenigen met heel mijn toekomstig welbevinden, maar nu is de vraag of het terecht is. De aanspraak van de eigenliefde verander ik dus in een algemene wet en stel de vraag als volgt: hoe zou het er dan mee staan wanneer mijn maxime een algemene wet werd? Dan zie ik meteen dat zij nooit als een algemene natuurwet kunnen gelden en met zichzelf zou kunnen overeenstemmen, maar dat zij zich noodzakelijk zou moeten tegenspreken. Want de algemeenheid van een wet op grond waarvan eenieder die meent in nood te verkeren, kan beloven wat hem invalt met de opzet deze belofte niet te houden, zou het beloven en het doel dat men ermee kan beogen, zelf onmogelijk maken. Niemand zou immers nog geloven dat hem iets beloofd was, maar zou lachen om elke dergelijke uitlating als een loze bewering.

Iemand ziet dat anderen (die hij ook wel zou kunnen helpen) met grote moeilijkheden te kampen hebben, denkt: wat gaat het mij aan? Moge een ieder zo gelukkig zijn als de hemel het wil of als hij zichzelf maken kan, ik zal hem niets afnemen, hem zelfs niet eens benijden. Alleen heb ik geen zin iets bij te dragen aan

zijn welbevinden of hem in nood bij te staan. Wanneer een dergelijke wijze van denken een algemene natuurwet zou worden, zou het menselijke geslacht zeer wel kunnen bestaan en zonder twijfel nog beter dan wanneer iedereen over sympathie en welwillendheid kletst en ook zijn best doet deze zo nu en dan in praktijk te brengen, maar daarentegen ook, waar men maar kan, bedriegt, het recht van de mensen verhandelt of er op andere wijze afbreuk aan doet. Maar hoewel volgens deze maxime een algemene natuurwet wel zou kunnen bestaan, is het toch onmogelijk om te *WILLEN* dat een dergelijk principe overal als natuurwet zou gelden. Want een wil die dit zou besluiten, zou met zichzelf in strijd zijn, daar er zich toch menig geval kan voordoen waarin hij liefde en sympathie van anderen nodig heeft, en waarin hij zichzelf door een dergelijke, uit zijn eigen wil voortgekomen natuurwet zou beroven van alle hoop op de bijstand die hij wenst.

Leesvragen

- 1) Wat is het verschil tussen (i) categorische imperatief en (ii) Categorische Imperatief?

- 2) Wat houdt het begrip maxime in?

- 3) Geef in de door Kant in de gelezen tekst gegeven voorbeelden aan op welke manier er een tegenspraak in het denken en/of in de wil optreedt.